

- Finanční krize je vždy následkem těžkostí spojených se zhodnocováním produktivního kapitálu. Je symptomem takových obtíží. Finanční krize může být též spouštěčem nové krize zhodnocování produktivního kapitálu. Tento vztah však není mechanický. Méně závažné krize se (na rozdíl od oné současné) na všeobecnou krizi zhodnocování přeměnit nemusí.

Vývoj raného kapitalismu byl poznamenán krizemi realizace hodnoty (obchodní krize). Jsou to krize, kdy naplno propuká nadvýroba zboží.

S rozvojem úvěrové ekonomiky a velkého tayloristického mechanizovaného průmyslu, a tedy s rozvojem schopnosti plánovat společenskou výrobu, se krize z nadvýroby staly méně častými, protože se kapitalisté poučili ohledně fungování svého systému a zaváděli opatření, která zmenšují zásoby zboží, zkrátí dílky mechanismu „just in time“. Krize zhodnocování se poté objevuje v podobě finanční krize, tedy krize spojené s přeměnou peněz na kapitál a se všeobecnou neschopností přeměnit na kapitál specifické zboží – peníze.

■ Vztahy mezi finanční a výrobní sférou jsou stále bližší a pevnější. „Sub-prime“ krize začala v létě roku 2007 a výrobu nové hodnoty „nakazila“ již rok nato. Začátkem poslední průmyslové krize přišel na podzim, resp. v zimě roku 2008 po pádu Lehman Brothers v polovině září téhož roku.

Tak jako v případě jiné krize, ať je její intenzita a sfera původu jakákoli (výrobní čili průmyslová, finanční nebo obchodní), je i „sub-prime“ krize výsledkem předcházející expanze (v letech 2001 – 2006), tedy dobré kondice kapitalismu.

■ Kapitalismus uspokojuje potřeby (dokolí si o nich můžeme myslet) za dvou podmínek: pokud jsou užitečné pro akumulaci kapitálu a pokud mají zboží formu. Máme zde na mysli například to, co se stalo během posledního proletářského politického cyklu od roku 1968 do roku 1976, kdy byli kapitalisté nuceni ustoupit růstu mezd (kvůli relativně plné zaměstnanosti, poválečné obnově a intenzitě bojů), aby se zhodnocování zachovalo. Pokud však jde o potřebu, kterou jako revoluční povážujeme za zásadní, tedy o potřebu bezprostřední společenské, sociální (nezprostředkované zboží), tu kapitál obchází, či dokonce ničí. Jeho cílem je „výroba“ nadhodnoty (a nikoli jen výroba zboží samotných). Jeho krví je poté úvěr.

Úvěr předpokládá kontinuitu výroby a realizace nové hodnoty. To je jeho síla i slabost. Je to jeho síla, protože tím, že odkládá splatnost, umožňuje mobilizovat část hodnoty, která se teprve vytvoří v budoucnu, aniž by bylo třeba čekat na její vytvoření a realizaci. Ale je to též jeho slabost, protože se předpokládá, jak jsme již připomněli, plynulost a kontinuita reprodukce kapitálu. To znamená neomezenou náboženskou víru ve schopnost systému vyhnout se těžkám zhodnocování, plánovat vlastní rozvoj a v nejvyšší

možné míře vyhladit svou cyklickou krizi. Jde též o neomezenou víru v moderní stát a jeho politickou a sociální demokracii, v onen svazek společenských vztahů, které mají být definitivně normalizované a dané do služeb kapitálu.

Nadhodnota se získává ve výrobním procesu, ale realizuje se až prodejem zboží, v nichž se ztělesňuje. To předpokládá existenci solvenčního, koupě-schopného trhu. A vyžaduje to distribuci zboží a „končeného spotřebitele“, který je ochoten zaplatit alespoň průměrnou cenu (i když každý šéf sní o super-zisku, což je skutečným motorem a motivem růstu technického složení kapitálu). V opačném případě trh rozhodne o neschopnosti nadhodnoty přeměnit se za dobrých podmínek v kapitál v dokonalejší formě, v peníze. Kapitál se poté částečně či zcela nezhodnotí a přestává být kapitálem. Stejný osud čeká i úvěrový a obchodní kapitál, který je s daným produktivním kapitálem spojen.

■ Současná krize v Evropě, a v menší míře ve Spojených státech, je fiskální krizí států jako specifických individuálních kapitalistů, kteří disponují specifickými privilegii – především schopností reprezentovat všeobecný zájem kapitálu v dané geografické oblasti. Jde o krizi likvidity, v níž se ukazuje neschopnost států získat úvěry s dlouhodobě udržitelnými úrokovými sazbami. Vtato krize likvidity se v některých případech (například Řecko) mění na krizi solvenčnosti, tedy krizi schopnosti splácet půjčené peníze s úroky. Současné riziko „systemické“ krize (onoho strážáka, proti němuž nyní bojuje evropská nadnárodní vláda) spočívá právě v přeměně krize likvidity na všeobecnou krizi solvenčnosti. Jednou z hypotéz je, že tato krize položí subjektu úvěrového sektoru, které pojišťují hedgeové fondy, investiční fondy a finanční zprostředkovatele. Dva „bečkové“ subjekty z této sféry již padly: francouzsko-belgická banka Dexia a MF Global, britský finanční zprostředkovatel (broker pro třetí strany).

■ Fiskální krize je přímým následkem bankovní krize let 2007 až 2009. Je též velmi nepřímým následkem cyklické krize zhodnocování, která trvala od roku 2008 do poloviny roku 2009. Dlouho oplobovaný finanční sektor a jen postupně se zotavující finanční trh (charakteristické systematickým odpozem vůči jakémukoli riziku) způsobily všeobecný růst úrokových sazeb pro investice do úvěrových nástrojů, a to včetně těch vydaných státy. Zadluženost těchto států navíc rostla v důsledku jejich nedávných proti-cyklických aktivit, jejichž cílem bylo nasávit přenosové kanály úvěrové krize směrem k výrobní sféře (a v případě Řecka zachovat „sociální kohezi“). Vyhledky na novou cyklickou krizi zhodnocování poté ještě zhoršily perspektivy dostatečných rozpočtových příjmů tím, že daly finančním investorům další důvod k obavám.